

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
033 Філософія
для здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня

Вступне слово

Програма складена з урахуванням програми вищої освіти магістра зі спеціальності 033-Філософія. Вона містить п'ять розділів, у першому з яких відображені особливості відношення людина-світ-філософія, у другому – основні етапи розвитку світової філософії, у третьому – особливості української філософії, у четвертому – гносеологічна та епістемологічні проблематика, у п'ятому – філософсько-антропологічна проблематика. Розроблені питання базуються на навчальному посібнику «Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть» за заг. ред. І. В. Карівця (Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021) та Петрушенко, В. (2021). Філософська пропедевтика (Декілька етюдів про філософію). Львів: «Новий Світ-2000», спрямовані на виявлення знань та умінь здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальності **033-Філософія**.

Розділ 1. Філософська пропедевтика

Питання розділу 1

1. Особливості сучасної ситуації із самовизначенням філософії.
2. Людина і світ. Роль філософії у самовизначенні людини в світі.
3. Діяльність як сутнісна засада людського способу буття.
4. Співвідношення теоретичного і практичного у філософії.
5. Специфіка духовної діяльності та її результатів.
6. Форми духовно-практичної діяльності.
7. Проблема визначення предмету філософії; історичні варіанти визначення її предмету.
8. Етапи розвитку світової філософії.
9. Поняття світогляду . Філософія та світогляд.
10. Найважливіші особливості філософського мислення.
11. Філософія у пошуках вічного, незмінного, абсолютного. Граничний характер філософських вирішень проблем буття.
12. Істотні ознаки міфологічної свідомості.
13. Причини «міфологічного ренесансу» у ХХ ст.
14. Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.

Література:

1. Гільдебранд Д. фон. Що таке філософія?. пер. з нім. Львів, 2008.
 2. Петрушенко В. Філософська пропедевтика. Львів: «Новий Світ-2000», 2021.
 3. Нідельман Я. Серце філософії. Пер. з англ. О. Кіндія. Львів: Центр гум. досл. ЛНУ ім. І. Франка, 2000.
 4. Берлін І. Мета філософії. Пер. з англ. Д. Сепетого. Гуманітарні візії, Вип. 2, 2023, 43-48.
- Отримано з <https://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-9-chyslo-2-2023/meta-filosofiyi-pereklad-dmytra-sepetogo>
5. Фюрст М. Філософія: підручник. Пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ: Дух і Літера, 2019.

Розділ 2. Історія світової філософії

Питання розділу 2

1. Джерела філософії та проблема її зародження.
2. Міфологія та філософсько-світоглядні ідеї Месопотамії та Стародавнього Єгипту.
3. Канонічні джерела, філософські ідеї, філософські школи Стародавньої Індії.
4. Джерела, головні напрямки філософствування, філософські школи Стародавнього Китаю.
5. Особливості давньогрецької міфології. Від міфології до філософії: суттєві моменти переходу.
6. Найважливіші особливості античної філософії, етапи її розвитку, вплив на духовне життя людства.
7. Досократична філософія, логіка розвитку її проблематики, ідеї та представники.
8. Софісти, Сократ та сократичні школи: поворот у проблематиці античної філософії.
9. Сутність платонівської концепції ідей. Онтологія та космологія Платона.

10. Вчення Платона про знання, пізнання та вчинки людини.
11. Платон про людину та суспільний устрій.
12. Вплив філософії Платона на розвиток європейської філософії. Платонізм та неоплатонізм.
13. Аристотель: життя і загальна характеристика особливостей його філософії.
14. Онтологія Аристотеля.
15. Органон Аристотеля: вчення про форми та закони мислення.
16. Історична доля платонізму та аристотелізму в європейській культурі.
17. Загальна характеристика заключного циклу давньогрецької філософії, головні школи та представники.
18. Перехід до християнства – радикальна зміна світогляду та способу філософствування в Європі.
19. Особливості філософії Середніх віків та її місце в духовному житті Середньовіччя. Етапи розвитку середньовічної філософії.
20. Християнська патристика, її проблематика та роль у формуванні середньовічного світобачення.
21. Схоластика та містика європейського Середньовіччя: етапи розвитку, ідеї та представники.
22. Візантійська філософська традиція та її вплив на філософствування Київської Русі.
23. Арабська філософія XI-XIII ст., її контакти із європейською філософією.
24. Драматизм і колізії філософських пошуків європейського Відродження. Основні філософські течії доби Відродження.
25. Ідейний ґрунт християнської Реформації. Реформація та Відродження.
26. Епоха Нового часу в Європі: соціокультурне життя та особливості духовних процесів.
27. Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта. Картезіанські традиції в новоевропейському філософствуванні.
28. Б. Паскаль: концепція людини і світу.
29. Гносеологія Дж. Локка.
30. Сенсуалістські максими Дж. Берклі.
31. Скептицизм Д. Юма. Вчення про розум, пізнання, людину.
32. Спіноза про субстанцію та її атрибути; вчення про становище людини в світі.
33. Філософські ідеї представників європейського Просвітництва.
34. Філософія Г. Ляйбніца.
35. І.Кант: життя, етапи творчості, напрямки філософствування.
36. Сутність «коперніканського перевороту», здійсненого І. Кантом у філософії.
37. Вчення І. Канта про пізнання та форми мислення.
38. Розвиток філософських ідей представниками німецької класичної філософії після І.Канта: І.Г.Фіхте та Ф.Шеллінг.
39. Ідеї «Феноменології духу» Г. Гегеля.
40. Особливості філософської системи Г. Гегеля.
41. Діалектична логіка Гегеля та класична логіка.
42. Духовні пошуки в європейській філософії першої третини XIX ст. Антропологічне спрямування філософії Л.Феєрбаха.
43. Провідні філософські течії XX ст.: неопозитивізм, аналітична філософія та постпозитивізм.
44. Провідні філософські течії XX ст.: екзистенціалізм.
45. Провідні філософські течії XX ст.: релігійна філософія.
46. Провідні філософські течії XX ст.: структуралізм та постструктуралізм.
47. Провідні філософські течії XX ст.: філософська антропологія, персоналізм.
48. Провідні філософські течії XX ст.: феноменологія.
49. Провідні філософські течії XX ст.: неомарксизм.
50. Провідні філософські течії XX ст.: філософія історії, культурологія.

51. Провідні філософські течії ХХ ст.: філософія науки і техніки, концепції технічного детермінізму.
52. Філософія початку ХХІ ст.: постмодернізм, провідні напрями і тенденції.

Література:

1. Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII-XVIII ст. К., 2000.
2. Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. Львів, 1993.
3. Петрушенко В. Філософія (вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії): навч. посібник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. 596 с.
4. Хрестоматія з історії європейської філософії: [навчальний посібник для самостійної роботи студентів] / під заг. ред.. проф. В.Л.Петрушенка. Львів: Новий Світ-2000, 2013.
5. Дахній А. Нариси історії західної філософії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015.
6. Філософія. Частина I. Історія світової філософії: навчальний посібник / під заг ред.. В.Л.Петрушенко. Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2013.
7. Рьод В. Шлях філософії: ХІХ-ХХ століть. Пер. з нім. М. Култаєвої, В. Кебуладзе. Київ: Дух і Літера, 2010.

Розділ 3. Історія української філософії

Питання розділу 3

1. Проблема співвідношення світової та національної філософії.
2. Загальні особливості української філософії. Українська філософія як ідейне виявлення особливостей національного характеру та світосприйняття українців.
3. Проблема виникнення української філософії. Філософська думка Київської Русі, її джерела та провідні ідеї.
4. Особливості розвитку філософської думки в Україні за умов входження більшої частини її території до складу іноземних держав. Братський рух та його культурно-освітнє значення.
5. Поява професійної філософії. Особливості українського гуманізму.
6. Філософські курси Києво-Могилянської академії.
7. Життя та філософська творчість Г.Сковороди.
8. Впливи ідей німецької класичної філософії на українську філософію наприкінці ХVІІІ на початку ХІХ ст. Філософська думка в Україні ХІХ – поч. ХХ ст.
9. Філософські ідеї в літературі та громадсько-політичних рухах України ХІХ ст.
10. Університетська філософія в Україні у ХІХ – поч. ХХ ст., її особливості та основні представники.
11. Особливості духовного життя та розвитку філософської думки в Україні ХХ ст.
12. Сучасний стан філософії в Україні та перспективи її подальшого розвитку. Проблеми вивчення історії української філософії.

Література:

1. Горський В.С. Історія української філософії. К., 2001.
2. Кралюк П. Історія філософії України. Київ: КНТ, 2015.
3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. К., 1999.
4. Чижевський Дм. Нариси історії філософії на Україні. К., 1991.

5. Ушкалов Л. Україна і Європа: нариси з історії літератури та філософії. Харків: Майдан, 2016.

Розділ 4. Гносеологія та епістемологія

Питання розділу 4

1. Місце пізнавальної проблематики у філософії та науці.
2. Історичний розвиток уявлень про пізнання: перехід від онтологізму до суб'єктивізму.
3. Гносеологія та епістемологія: основні аспекти співвідношення.
4. Постановка та окреслення сутності основного питання гносеології: як можливе пізнання?
5. Основні підходи до розуміння сутності пізнання: як отримання інформації, як потреба у виживанні, як прояв особливості становища людини в світі, як подія.
6. Вихідні складові поняття пізнання.
7. Види пізнання та їх взаємозв'язок. Етапи розвитку пізнавальної діяльності.
8. Основні категорії гносеології та епістемології.
9. Огляд проблематики гносеології та її загальне предметне поле.
10. Категорії філософської теорії пізнання: а) «об'єкт», «суб'єкт», «предмет» в сучасній гносеології; б) «засоби», «умови», «фактори» та «чинники» пізнання у сучасній гносеології.
11. Категоріальні визначення форм людської чуттєвості в гносеології.
12. Категорії, що позначають інтелектуальні пізнавальні здібності людини.
13. Категоріальні окреслення основних пізнавальних процедур.
14. Джерела знання та пізнання. Рівні пізнання та критерії їх розрізнення.
15. Гносеологічні характеристики рівнів та форм пізнання. Як та з чого складається знання?
16. Процесуальний характер людського пізнання. З чого починається пізнавальний цикл та що його стимулює?
17. «Когнітивні сходи» і структура знання. Особливості епістемологічного тлумачення сутності перцептивного (чуттєвого) досвіду: чуття в їх фізіологічному, психологічному та епістемологічному розумінні. Чуття і даність.
18. Проблема оцінки пізнавальних можливостей (достовірності) чуттєвих форм людського сприйняття дійсності.
19. Форми конструктивної діяльності людського інтелекту в процесі пізнання. Конструктивність раціонального мислення, його переваги та недоліки.
20. Пізнавальна якість абстрактного мислення та проблеми істинності логічних форм пізнання.
21. Епістемологічне тлумачення сутності синтезуючого компоненту знання. Смилова складова знання.
22. Знання як конструктивна діяльність. Знання в контексті феноменології, фундаментальної онтології, герменевтики. Знання як подія.
23. Роль і функції поняття істини в функціонуванні знання.
24. Основні концепції істини та їх співвідношення.
25. Зміст та пізнавальна цінність поняття істини. Істина як еталон, ідеал та цінність.
26. Істина та якість знання. Основні якісні характеристики знання за мірою їх наближення до істини.
27. Роль критеріїв істини в оцінці знань. Способи верифікації знань та їх епістемологічна оцінка.
28. «Лінгвістичний поворот» в сучасних соціально-гуманітарних дослідженнях, його причини та наслідки.
29. Особливості лінгвістичного підходу до когнітивних явищ і процесів. Проблема співвідношення мислення і мови в історії філософії та в сучасній філософії.
30. Природна (повсякденна) мова і формалізовані мови. А.Тарський про умови визначення істини. Аналіз мови в аналітичній філософії.
31. Гіпотеза мовної відносності Е.Сепіра та Б.Ворфа. «Лінгвістичний трикутник» Ч.К.Огдена та І.А.Ричардса та його інтерпретації.

32. Тлумачення мови в гуманістичних, культурологічних та структуралістських вченнях.

Література:

1. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів: Вид-во держ. ун-та «Львівська політехніка», 2000. Розділ перший.
2. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій: навч. посібник. 2-е вид. К.: Каравела; Львів: Новий світ-2000, 2003.
3. Петрушенко В.Л. Філософія знання: онтологія, епістемологія, аксіологія. Львів: Ахіл, 2005.
4. Петрушенко В.Л. Психологічна онтологія (Досвід побудови нетрадиційної онтології): монографія. Львів: «Новий Світ-2000», 2020.
5. Плентінга Е. Підґрунтя: сучасні дебати. Пер. з англ. О. Панича. Київ: Дух і Літера, 2023.
6. Панич О. Розвідки з історії скептицизму в британо-американській епістемології: монографія. Ч.1. Британська модерна філософія. Донецьк: ДонДУ, 2007.

Розділ 5. Філософська антропологія

Питання розділу 5

1. Антропологія як комплекс наук про людину: історичний огляд та сучасність.
2. Особливості антропологічного підходу до вивчення суспільства і культури.
3. Проблемне поле філософської антропології, її структура та взаємини з іншими соціально-гуманітарними науками.
4. Розуміння людини в античній філософії.
5. Християнське середньовічне бачення сутності та життєвих завдань людини.
6. Титанізм та індивідуалізм у філософському трактуванні людини доби Відродження.
7. Людина у філософії Нового часу.
8. М.Шелер та його школа.
9. Людина у філософії екзистенціалізму, персоналізму та сучасній релігійній філософії.
10. Постмодернізм та ідея «постлюдини».
11. Проблема походження людини та основні версії її вирішення.
12. Проблема співвідношення природного та соціального в людині. Сутнісні сили людини.
13. Співвідношення понять «людина-індивід-особа-особистість-індивідуальність».
- 14.** Людська діяльність, самодіяльність і творчість.
15. Поняття цінності. Авторитетні філософські концепції природи цінностей.
16. Фундаментальні цінності людського буття.
17. Проблеми людського спілкування. Особа і суспільство.
18. Поняття суспільства. Суспільство і соціум.
19. Людина і суспільство: проблеми соціалізації та соціальної адаптації.
20. Проблематика гендеру в сучасному суспільстві та людських взаєминах.
21. Людина та історія. Роль особи в історії. Проблема історичної пам'яті.
22. Актуальність теми культури у філософії та антропології. Соціалізація та інкультурація.
23. Культурні виміри людини та антропологічні виміри культури.
24. Суттєві ознаки культури та їх людський потенціал.
25. Співвідношення культури і цивілізації.

Література:

1. Больнов О. Філософська антропологія та її методичні принципи. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К., 1996.
2. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії. Онтологія людини. К., 1995.
3. Петрушенко В. Парадигми сучасної філософської антропології: провідні тенденції змін. Гуманітарні візії, Ч.2, Т.1, 2015, 85-90.
4. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини та її меж. Київ: Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України.

5. Хрестоматія з історії європейської філософії: навч. посібник для самостійної роботи студентів; під заг. ред. проф. В.Л.Петрушенка. Львів: Новий Світ-2000, 2013.

Форми контролю та критерії оцінювання

Організування та проведення вступних випробувань до аспірантури здійснюється відповідно до Правил прийому до аспірантури Національного університету «Львівська політехніка» у відповідному році.

Вступний іспит зі спеціальності **033-Філософія** проводиться у письмово-усній формі згідно з окремим графіком, який затверджується Ректором Університету та оприлюднюється на інформаційному стенді відділу докторантури та аспірантури й офіційному веб-сайті Університету не пізніше, ніж за 3 дні до початку прийому документів.

Екзаменаційні білети вступного іспиту зі спеціальності **033-Філософія** формуються в обсязі програми вищої освіти магістра зі спеціальності 033-Філософія та затверджуються на засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту гуманітарних та соціальних наук (ІГСН).

Результати вступного іспиту зі спеціальності оцінюються за 100 бальною шкалою.

Екзаменаційний білет вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності **033-Філософія** містить:

- Письмову компоненту з чотирьох питань, які можуть бути з різних розділів (кожне питання екзаменаційного білета оцінюється максимально в 20 балів, тому максимальна сумарна кількість балів письмової компоненти – 80 балів);
- Усна компонента вступного іспиту з чотирьох питань (кожне із чотирьох питань усної компоненти оцінюється максимально в 5 балів, максимальна кількість балів усної компоненти – 20 балів).

Критерії оцінювання кожного питання письмової та усної компоненти вступного іспиту зі спеціальності **033-Філософія** є такими:

Оцінка «відмінно» (18-20 балів для питань письмової компоненти та 5 балів для питань усної компоненти): вступник в аспірантуру бездоганно засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питань; самостійно, грамотно і послідовно з вичерпною повнотою відповів на питання; демонструє глибокі та всебічні знання, логічно будує відповідь; висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем; вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, логічно та обґрунтовано будувати висновки.

Оцінка «добре» (14-17 балів для питань письмової компоненти та 4 бали для питань усної компоненти): вступник в аспірантуру добре засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питань, аргументовано викладає його; розкриває основний зміст питання, дає неповні визначення понять, допускає незначні порушення в послідовності викладення матеріалу та неточності при використанні наукових термінів; нечітко формулює висновки, висловлює свої міркування щодо тих чи інших проблем, але припускається певних похибок у логіці викладу теоретичного змісту.

Оцінка «задовільно» (10-13 балів для питань письмової компоненти та 3 бали для питань усної компоненти): вступник до аспірантури в основному засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питання; фрагментарно розкриває зміст питання і має лише загальне його розуміння; при відтворенні основного змісту питання допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, непереконливо відповідає, плутає поняття.

Оцінка «незадовільно» (0-9 балів для питань письмової компоненти та 0-2 бали для питань усної компоненти): вступник не засвоїв зміст питання, не знає основних понять; дає неправильну відповідь на запитання.

Виконання завдань вступного іспиту зі спеціальності 033-Філософія передбачає необхідність неухильного дотримання норм та правил академічної доброчесності відповідно до Положення про академічну доброчесність у Національному університеті «Львівська політехніка». За порушення зазначених норм та правил вступники в аспірантуру притягуються до відповідальності згідно вимог чинного законодавства.